

Список використаної літератури

1. Амонашвили Ш. А. Здравствуйте, дети! / Ш. А. Амонашвили. – М., 1983. – 232 с.
2. Антология педагогической мысли Украинской ССР / Сост. Н. П. Калиниченко. – М., 1988. – 532 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999. – 45 с.
4. Буре Р. С., Островская Л. Ф. Воспитатель и дети / Р. С. Буре, Л. Ф. Островская. – М., 2003. – 127 с.
5. Вплив педагогічної майстерності вихователя на формування особистості дитини. – К., 1988. – 145 с.
6. Дитина в дошкільні роки: Керівництво для вихователів і батьків. – Запоріжжя, 1991. – 78 с.
7. Дитина: Орієнтовний зміст виховання і навчання дітей 3-7 років у дитячих закладах. – К., 1992. – 21 с.
8. Декларація прав дитини. Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1959 року.
9. Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття» // Освіта. – 1993. – №44–46.
10. Детский сад в Японии: Опыт развития детей в группе. – М., 1987. – 112 с.

Тетяна Заливча

УПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ М. МОНТЕССОРІ У ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Після проголошення держави незалежною надзвичайно актуальним постало питання про запровадження якісно нових методів у навчанні та вихованні підростаючого покоління. Після розпаду СРСР Україні дісталася відносно стабільна система освіти, але остання мала певні недоліки, які затримували подальше становлення національно свідомої, сильної та незалежної нації. Наша держава висуває передовим завдання пошуку інноваційних підходів до розв'язання проблеми змісту дошкільної освіти, оскільки саме в ранній період розвитку особистості формуються ті якості, що визначають її подальший розвиток.

Різноманітність змісту, методів та засобів навчання та виховання дошкільнят вимагають об'єднаних зусиль педагогів, які мають бути максимально переорієнтовано на гуманізацію, демократизацію та дитиноцентризм. Тому останні з великою зацікавленістю підходять до проблеми виокремлення та подальшого впровадження найдієвіших методик виховання дітей дошкільного віку. Унікальними у цьому плані є методичні розробки італійського педіатра та педагога Марії Монтессорі (1870-1952), яка розробила винятковий дидактичний матеріал, що майже без змін проіснував уже більше ста років. Головну увагу М. Монтессорі приділяла пізнавальному розвитку, вважаючи головною цінністю – індивідуальність дитини.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить про великий інтерес освітян України до системи Марії Монтессорі. Найактивніші прихильники нового методу навіть відвідували Рим, де проходили міжнародні курси. Високу оцінку системі надала видатний український педагог Софія Русова, назвавши її "справді науковою, такою, що заслуговує на цілковиту довіру". Через журнал "Дошкільне виховання" з методикою знайомила Україну Н. Лубенець. Проблемою застосування даної методики безпосередньо в нашій державі займається Борис Жебровський, який є керівником проекту "Відродження гуманістичної педагогіки Марії Монтессорі в Україні". Питання дошкільного виховання за методикою М. розкривали у своїх працях Е. Литвяк, Е. Хилтунен, Т. Мостова, В. Горюнова, Т. Михальчук, О. Городня, А. Ільченко. Окремі аспекти проблеми впровадження даної методики в практику дошкільного виховання висвітлено у працях таких науковців як З. Борисова, Е. Смирнова, Ж. Грядьовкіна та інших.

Марія Монтессорі – італійський лікар, педагог; перша італійка, що стала доктором медицини. Працюючи в університетській клініці, педагог вперше зіткнулася з розумово відсталими дітьми, від яких відмовились батьки. Вивчаючи праці видатних французьких психіатрів (Едуарда Сегена і Гаспара Ітара), М. Монтессорі прийшла до висновку, що

ця проблема скоріше педагогічна, ніж медична. Вона розробляє особливу методику, названу "педагогікою Монтессорі", введення в практику якої показало її дієвість не лише для розумово відсталих, а і для нормальних дітей. В основу наукового методу була покладена ідея дитиноцентризму. Марія Монтессорі – одна з перших у педагогічній практиці проголосила права дитини та необхідність розвитку усіх необхідних здібностей та навичок уже з раннього віку, наголосивши при цьому, що потенціал дитини може повністю розкритися лише за умови свободи для дитини та любові до неї. Ці ідеї сформувалися на основі філософських поглядів Жан-Жака Руссо, Іогана Генріха Песталоцці, Фрідріха Фребеля, але суттєвою відмінністю було сприймання Марією Монтессорі дитинства не як просто сходинки на шляху до дорослості, а як головного періоду всебічного розвитку дитини. Цей розвиток надзвичайно залежить від середовища, в якому вона знаходиться та від взаємозв'язку з ним. Тут однакову роль відіграють як люди, так і речі, що оточують дитину. Одним із основних вкладів педагога стала розробка і створення такого середовища. Новаторські ідеї поширилися по всьому світу і на сучасному етапі безліч дитячих садків США та Європи працюють саме по цій методиці, даючи прекрасні результати.

Реформована модель освіти в Україні вимагала не лише глибоких знань, а й виховання творчої та ціннісно-орієнтованої особистості. Тому повністю відкидалися авторитарні принципи педагогіки, натомість педагоги все частіше виявляли інтерес до гуманних систем освіти. Вже на початку 20 століття українські освітяни звертаються до наукового методу Марії Монтессорі, обговорюючи його у педагогічних журналах Києва. Завдяки діяльності українського педагога, культурного діяча та засновника і редактора журналу "Дошкольное воспитание" читачі ознайомлювалися з методами діяльності Будинків дитини за системою Монтессорі в Римі. У низці статей київського часопису з'являються також оцінки та судження педагогів-практиків та вчених щодо ефективності роботи цих закладів [6]. В Україні на початку 20 століття працювало два експериментальних дитячих садочки, але постулати радянської влади були різнополюсними з ідеями гуманістичного виховання, тому ці заклади були швидко закриті. А в роки сталінізму ім'я Монтессорі взагалі зникло з енциклопедичних видань. Наступна згадка про діяльність новаторки з'явилася лише в 60-х роках, де "педагогіка Монтессорі" була розкритикована та полемізована [7].

Аналізуючи діяльність вже сучасних шкіл, які працюють за даною методикою в Нідерландах, США та Німеччині, дослідники прийшли до висновку, що інноваційна система вміщує в собі ті якості та особливості у вихованні дошкільнят, які були недоступними для радянської моделі педагогіки. Тому постало питання про впровадження цієї системи в Україні. Із ініціативи керівництва Творчої спілки вчителів України був запроваджений проект "Відродження педагогічної системи М. Монтессорі в Україні", керівником якого виступав Борис Жебровський. Рішенням Головного управління освіти Київської міської державної адміністрації 1 вересня 1992 року було створено першу в Україні "Школу Монтессорі від 3 до 6 років".

Створення такого закладу не передбачало відтворення чисто класичної системи освіти, оскільки жодна педагогічна новація не може бути перенесена з одного середовища в інше не врахувавши особливості останнього. Працюючи над створенням адаптованої моделі школи Монтессорі вчені враховували такі чинники (за Б. Жебровським):

- 1) сучасний стан освіти в Україні; чинні державні стандарти, професійний рівень і психологічну підготовленість учителів;
- 2) освітній рівень батьків, їхні вимоги до освітніх послуг, традиційно сімейні стосунки;
- 3) культурне середовище; традиції, побут і все те, що прийнято означувати "менталітет народу" [7].

Новостворена українська школа М. Монтессорі була розроблена відповідно до потреб, культури, національних звичаїв та традицій, а також менталітету українського народу. Ця модель включає в себе основні аспекти класичної "педагогіки Монтессорі", але при цьому має свої характерні ознаки:

1) модель української школи Монтесорі в Києві увібрала в себе багатоміжковий досвід української освіти, що пронизаний іменами геніальних педагогів таких як В. Сухомлинський та А. Макаренко;

2) характерною ознакою культурного напрямку освіти завжди була українська духовність (ліризм, душевність, потяг до пісні, танцю, живопису, тощо), тому українська школа М. Монтесорі включила в себе основні художньо-естетичні якості, продовжуючи національні традиції;

3) на перший план висувається фізичне здоров'я дитини; активність уваги до цієї проблеми посилилась після Чорнобильської трагедії, тому вишукуються найефективніші засоби щодо збереження, зміцнення та відновлення здоров'я малюків;

4) перед новою системою постала суттєва проблема, адже радянська педагогіка практикувала авторитарні засоби навчання і виховання, тому під жорстоким наглядом держави основна маса вчителів була навчена методів пригнічення свободи особистості і не володіла достатніми знаннями з психології та фізіології дитини;

5) Україна як молода держава з величезним потенціалом має інтегруватись в світове та європейське товариство; запорукою цього є створення ефективної системи освіти, що включає в себе два аспекти : новітні інформаційні технології та полілінгвістичність [6].

Тому в школі М. Монтесорі окрім української і російської з 3-4 років вивчається англійська та італійська мови; створено осучаснені комп'ютерні класи, де з 1 класу проводять експериментальні курси "Комп'ютерна грамотність" та "Сходинки до інформатики".

У процесі свого функціонування школа М. Монтесорі стала центром для підготовки вчителів, які в подальшому могли б працювати за новаторською системою. У 1996 році було створено професійну громадську організацію – Асоціацію Монтесорі-вчителів України: 46 педагогів отримали сертифікати від української асоціації, 13 – від Американського товариства. Українських вчителів підтримують колеги з Голландії та США, що проводять практичні курси та забезпечують необхідним матеріалом. Із 1999 розпочато співробітництво з товариством М. Монтесорі в Італії [6]. Київська школа М. Монтесорі підтримує зв'язки з міжнародним товариством Монтесорі (АМІ), штаб-квартира якого знаходиться у Нідерландах.

На 2012 рік в Україні створена ціла мережа Монтесорі шкіл які мають як державний характер у містах: Київ, Одеса, Полтава, Луцьк, Кривий Ріг, Бердичев, Житомир, Сіверодонецьк, Львів, Миколаєв, Кузнецовськ, Нова Каховка, так і приватні школи: Святошинська гімназія, Лондонська школа англійської мови (м. Київ), сімейна школа "АІСТ" (м. Вінниця), Херсонський колегіум. Створилися також клуби дитячого розвитку: "Ключ", мікрошкола Монтесорі, психолого-педагогічна студія "Кит" (м. Дніпропетровськ); центр "Екологія сім'ї" (м. Кіровоград); центри естетичного виховання "Дім казки" (м. Миколаїв, м. Одеса); Монтесорі-центр реабілітації дітей-інвалідів "Соняшник", будинки для дітей-сиріт (м. Ворзель Київської області), Житомирський та Миколаївський будинок дитини та інші; медичні установи, в яких розвивається галузь Монтесорі-педагогіки – Монтесорі-терапія: Український медичний центр реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи МОЗ України (м. Київ), центр методико-соціальної реабілітації дітей-інвалідів (м. Чернігів) та інші. Загалом в Україні існує понад 50 закладів освіти.

На Полтавщині також існує декілька освітніх установ, що працюють за методикою Монтесорі (НВК "Яслі-сад-початкова школа Монтесорі" №10, "Дошкільне учредженіе образования №9 "Теремок", Школа Монтесорі (м. Комсомольськ)). У СНВК №10 новаторська методика введена з 1994 року і на сьогоднішній день дає успішні результати. Це підтверджують слова Н.Ю. Джупій: "Вивчення і впровадження в закладі методики сприяло розширенню у педагогів поняття про особистісно-зорієнтовану педагогіку: в Монтесорі-педагогіці процес навчання не є просто передачею знань дітям, вони щоденно роблять відкриття самостійно. Марія Монтесорі навчила нас на практиці поважати права та гідність усіх учасників спільноти і визнавати можливість різних точок зору на світ" [5]. Педагоги СНВК навчалися у пілотній школі м. Києва. Нині працює 3 групи з вихованням по системі Монтесорі. Головна вимога роботи кожного педагога: "Не при-

гнічувати природний розвиток дітей”. Основною метою цього закладу є стимулювання дітей до саморозвитку, що забезпечується присутністю відповідного до психологічних потреб розвивального середовища. Для освітньої установи характерні такі риси:

- 1) організація різновікових груп;
- 2) вільний вибір кожною дитиною виду діяльності та тривалості занять;
- 3) застосування спеціально розробленого набору дидактичних матеріалів;
- 4) відсутність оцінювання дітей [3].

Основний девіз усіх педагогів України, що діють за ”педагогікою Монтессорі”: ”Допоможи мені зробити це самому”. Він передбачає повне повалення авторитарних принципів навчання та виховання, створення нових суб’єкт-суб’єктних відносин у яких педагог виступає старшим товаришем та наставником.

Таким чином, ми можемо простежити збіг цілей реформування сучасної освіти України з основними положеннями наукової системи Марії Монтессорі, адже нашої демократичній незалежній державі потрібні щасливі, вільні, добрі та здатні до самовдосконалення мислячі особистості, що забезпечать подальший розвиток суспільства. Тому впровадження педагогічних ідей Марії Монтессорі в дошкільних закладах нашої держави є абсолютно доцільним. Перспективним є питання розширення мережі дошкільних закладів з методикою М. Монтессорі. Але необхідно враховувати й певні недоліки системи: перш за все це ігнорування провідного виду діяльності – сюжетно-рольової гри, що суттєво уповільнює розвиток творчого мислення та фантазій дитини; надмірна індивідуалізація процесу, що в подальшому може стати перешкодою до соціальної адаптації дитини. Недоліком є і ігнорування ролі мовлення в розумовому розвитку дитини. Все це серйозні обмеження даної системи, які в окремих деталях визнавала і сама М. Монтессорі, працюючи над їх усуненням до останніх днів свого життя.

Список використаної літератури

1. *Борисова З.* Вища освіта педагогів дошкілля: початок становлення в Україні / З. Борисова // Дошкільне виховання. – 2007. – №3. – С. 9-10.
2. *Борисова З.* Система Марії Монтессорі – сучасним дошкільним закладам / З. Борисова, Р. Семерникова // Дошкільне виховання. – 1996. – №10. – С. 6-7.
3. *Горюнова В.* Перша в Україні (школа Монтессорі) / В. Горюнова, Т. Михальчук, О. Городня // Дошкільне виховання. – 1997. – №11. – С. 10-11.
4. *Грядовкіна Ж.* Методика Марії Монтессорі в освітньому процесі дошкільного закладу / Ж. Грядовкіна // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – №8. – С. 15-20.
5. *Джупій Н. Ю.* Полтавський спеціалізований навчально-виховний комплекс №10 на шляху до інновацій / Н. Ю. Джупій // Постметодика. – 2009. – №1. – С. 23-26.
6. *Жебровський Б.* Українська модель школи Монтессорі / Б. Жебровський // Початкова школа. – 2005. – №5. – С. 42-44.
7. *Жебровський Б.* Марія Монтессорі і українська освіта 20-21 століття / Б. Жебровський // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2011. – №8. – С. 4-9.
8. *Земчкова М.* Марія Монтессорі. Педагог, психолог, гуманіст / М. Земчкова // Психолог. – 2004. – №17. – С. 31-32.
9. *Литвяк Е.* Ідея школи Монтессорі / Е. Литвяк, Е. Хилтунен // Відкритий урок. – 2001. – №9. – С. 5-7.
10. *Смирнова Е.* Марія Монтессорі: система дошкільного виховання / Е. Смирнова // Дошкільне виховання. – 2007. – №2. – С. 110-114.
11. *Сорокова М.* Монтессорі-педагогіка: вопросы теории и методики / М. Сорокова // Дошкільне виховання. – 1999. – №10. – С. 101-109; №12. – С. 48-60.
12. *Сорокова М.* Развитие и применение идей М. Монтессорі в современном мире / М. Сорокова // Школьные технологии. – 2003. – №6. – С. 74-83.